

DON QUIJOTE i revolutionen

FÖR EN FEM—SEX år sedan kunde man med visst fog säga att den sovjetiska romanlitteraturen äger ett verk som förtjänar namnet "klassiker": Sjo-lochovs Stilla flyter Don.

Nu är situationen en annan. Under de allra senaste åren har postuma verk publicerats som förändrar vår bild av den sovjetiska litteraturen; verk som inte kunde tryckas under författarnas livstid och därför varit okända tills nu.

SJOLOCHOV skriver i en episk tradition, där Tolstoj är den store föregångaren. Det är denna breda realism som omhuldas av sovjetiska kritiker och anbefalls som mönster för litteraturen under socialismens epok. Men den ryska litterära traditionen har också en annan mäktig fåra: den satiriska, ofta groteska genre som odlades främst av Gogol. Och det är just verk av två satiriska mästare som i ett slag tvingar oss att betrakta den sovjetiska litteraturen med nya ögon.

EN AV DESSA böcker, Michail Bulgakovs *Mästaren och Margarita*, recenserades på denna sida den 12.6.72. För mig framstår den som ett av den sovjetiska litteraturens mästerverk. Läs den! Den är redan ute i andra upplagan.

Bok nummer två, Andrej Platonovs *Don Quijote i revolutionen*, har i dagarna utkommit på svenska, i fin översättning — gedigen och ledig — av Sven Vallmark (Norstedts, 52 kr.) Priset är en god garanti för att denne lysande författare kommer att få svårt att slå igenom i Sverige.

På ryska heter boken *Tjevengur*, efter den stad där handlingen utspelas; den svenska titeln — som efter vad jag vet inte satts av

till Henne, Revolutionen, Kommunismen.

På denna sin väg mot kommunism möter Kopjonkin och hans vän Dvanov bland andra Fjodor Dostojevskij, Christofer Columbus och brunsborraren Franz Mehring. Egentligen heter de naturligtvis något helt annat, men namnen har de tagit för att tvinga sig själva att leva som dessa föredömen levte. Vägen till lyckan är stenlagd med goda föresatser, och den skildras av Platonov med en både klurig och frodig humor som är så rysk, så rysk.

Inger. socialism på fläcken

TILL SLUT HAMNAR de i staden Tjevengur. Där har historien slutat. Kommunismen är införd. Borgarna har fallit på eget grepp. Religiösa som de var hade man ordnat den yttersta domen för dem, dvs skjutit dem. Mot att de lämnade all jordisk egendom i proletariets händer fick de i utbyte hela den oändliga himlen med alla dess stjärnor, för att där skapa sig ett evigt välstånd.

Borgarna var alltså borta. Proletariatet var ensamt kvar. Nu skulle kommunismen infinna sig på fläcken, av sig själv. Eller...? Platonov gycklar fränt med denna gottköpsföreställning om det kommunistiska lyckoriket. Det går

inte att slå sig till ro med tron att allt ska gå av bara farten bara utsugarna är väck.

Satir över idealismen

MEN DET ÄR just vad revolutionärerna i Tjevengur gör. Häkan efter ska solen arbeta åt folket, som ska ha själen till huvudyrke och bara leva för varandra och kommunismens idé; arbete ger bara upphov till klassmotsättningar. Varför ska man tex lägga upp vedförråd för vintern? Ingen vet ju om det överhuvudtaget blir någon vinter under kommunismen. Ja, vad kommunismen egentligen är, det är svårt att säga. En sak är klar: för den som fått pröva på kapitalismen är kommunismen en smäsak. Bara proletariatet får leva för sig självt uppstår kommunismen av sig själv hos det.

DENNA IDÉ om solen som ordnar allt får hos Platonov symbolisera den alltför abstrakta kommunism, den "rena idé", som enligt vissa mer eller mindre marxistiska tänkare skulle vara människan nog i ett samhälle där exploatörerna inte längre skymmer solen. Det är dessa villfarelser som Platonov i grotesk form karikerar och kritiserar. Meningen med livet, menar han, får inte vara något avlägset och obegripligt, "den måste finnas nära människans bröst".

Människan kan inte leva bara för en idé; hon måste arbeta och kämpa, hon måste få känna sorg och lycka, annars förtvinar hon.

Lyhörd för faror som hotade

TJEVENGUR hotas inifrån, av vanföreställningar som gör allt liv omöjligt, men också utifrån — av den centrala byråkratin och organisationen som tränger sig på i form av dekret och kommittéer.

Till slut går Tjevengur under. Stadens invånare förintas av en yttre fiende, vilken sägs inte. Det är också mindre väsentligt; upplösningen måste ses symboliskt. Den är ett sätt för Platonov att knyta ihop sin symboliska roman utan att råka ut för ett realistiskt magplask. Så här går det — tror jag Platonov vill säga — för socialismen om den inte ser upp med byråkrati och överorganisation, med marxistisk bokstavstro och abstrakt revolutionstänkande. Platonov var tidigt lyhörd för de faror som hotar äta upp socialismen inifrån.

HANS VARNING har under det halvsekel som gått sedan romanen skrevs knappast mist sin aktualitet. Den mjilt stolliga humor han lindar in den i ger den bara förstärkt effekt och större allmängiltighet.

AB, 29. 10. 1973

Andrej Platonov — nu äntligen på svenska.

**Andrej Platonov — nu äntligen
på svenska.**

översättaren — lovar mer än den håller; anspelningarna på Don Quijote är inte sådana att de försvarar en varudeklaration av detta slag.

ANDREJ PLATONOV gav på tjugutalet ut en rad satiriska berättelser. Därefter kom han i onåd, men under andra världskrigets aningen mjukare kulturklimat tilläts han arbeta som frontkorrespondent. Då ådrog han sig emellertid en lungtuberkulos, som förmodligen var orsaken till hans död 1951; han var då bara 52 år gammal. Platonov lämnade efter sig en stor litterär kvarlåtenskap. Ur denna har nu Tjevengur — som skrevs i slutet av tjugutalet — publicerats, tyvärr bara i väst än så länge.

**På jakt
efter Rosa**

HÄNDELSERNA utspelas åren 1920—21, under det slutande inbördeskriget. Fram över de ryska stäpperna spränger på sin häst Proletärkraften den okuvlige revolutionären Kopjonkin. Dennes store idol är Rosa Luxemburg, till vars grav i Tyskland han ständigt är på väg. I Kopjonkins revolutionsmystik är Rosa Luxemburg Revolutionens Brud, och gud nåde den som inte visar henne vederbörlig aktning. Får han syn på några buskar som inte ser ut att sörja henne tillräckligt hugger han obarmhärtigt ner dem på sin väg.